

POEZIJA MILENE ŠOUKAL

Pesnica Milena Šoukal (1922) živi v Združenih državah Amerike (v državi Kentucky) in piše poezijo v slovenskem in angleškem jeziku. Z objavami v reviji *Meddobje* (Buenos Aires) in s samostojno pesniško zbirko *Pesmi* (1969 pri SKA, B. A.) sodi med ustvarjalce slovenske književnosti v argentinskem krogu. Njene pesmi predstavljajo ponotranjeni izraz človekove disonančne usode v sodobnem svetu, posebej v zvezi s trpljenjem razseljenih oseb.

The poet Milena Šoukal (1922) lives in the United States (in the state of Kentucky) and writes poetry in Slovene and English. With the publication of her work in the journals *Meddobje* (Buenos Aires) and a separate collection of her poems, *Pesmi* (1969, SKA, Buenos Aires), she belongs to the Slovene literary circle in Argentina. Her poems reflect the internalized expression of man's dissonant fate in the modern world, particularly with respect to the suffering of individuals who have emigrated.

Pesniško delo Milene Šoukal do sedaj še ni bilo predmet strokovne predstavitve, omenjajo pa ga vsi opisovalci in razlagalci slovenske književnosti v diaspori, predvsem v zvezi z ustvarjanjem povojne politične emigracije, katere organizacijski center je bil in je še v Buenos Airesu v Argentini, kjer je izšla pri Slovenski kulturni akciji tudi edina zbirka pesnice Milene Šoukal (*Pesmi*, 1969).

Njene pesmi so objavljene v antologijah slovenske zdomske poezije, tako v Antologiji slovenskega zdomskega pesništva (Buenos Aires 1980), v antologiji slovenske zdomske poezije zadnjih štiridesetih let – To drevo na tujem raste (Ljubljana 1990), v antologiji Besede so ostale kot semena (Ljubljana 1990) in v Selected poems from Slovenian émigré poetry (1970).

Kot posebno poglavje slovenske zdomske poezije se pesniško delo Milene Šoukal vključuje v poetski svet, o katerem avtor spremnega eseja k Antologiji slovenskega zdomskega pesništva (1980), pesnik France Papež, ugotavlja, da posebni status v antologiji objavljene poezije predstavlja »individualno krčenje poti v moderni zavesti« in »osebno čustveno pogojeno poezijo« (str. 9), kajti: »Za našo poezijo bi dejal, da je na poti in biti na poti pomeni uresničiti se v neznanskih spominih, poslušati stare besede in odkrivati daljnje nove, pa se ne nagledati neba; vstajati sredi noči kakor mesečnik, hraniti se iz klitja prečudnih darov, ki jih daje nemir duha.« (Prav tam.)

Predmet te poezije – tudi poezije Milene Šoukal – je po Papeževem mnenju »razkroj zahodnega sveta, univerzalizem, podzavest, propad starih mitov in verovanj, teror potrošništva in razkošja«, še posebej zaradi tega, ker pesnik »tujino spozna kot danost, v kateri se ne izgublja, ampak jo dejavno prenavlja in si jo usvaja kot novo domovino«.

Med opredelitvami poezije Milene Šoukal je tudi obrobna misel v knjigi Jožeta Pogačnika Slovensko zamejsko in zdmsko slovstvo (Trst 1972), ko citira verz iz pesmi Pisma I (str. 76) in pesnico omenja med sodelavci revije *Meddobje*, njeno edi-

no pesniško zbirko pa označi kot »dovolj močno knjigo« (str. 84).

Antologija *To drevo na tujem* raste namenja pesnici nekaj biografskih podatkov, Igor Grdina pa v spremnem eseju k antologiji *Besede* so ostale kot semena poudari pesničin pomen z uvrstitvijo v generacije, ki »so se v svoji pesniški usojenosti odrešile ideoloških predsodkov; slovenska literatura v eksilu se zlasti z najmočnejšim predelom, s pesništvom, razvije do najobčutljivejše senzibilnosti modernega človeka, ujetega v nasprotja sveta in paradokse bivanja v njem« (str. 37), pri čemer pesnico Mileno Šoukal posebej označi kot »prvo damo slovenske poezije v emigraciji«, ter dodaja: »Toda s svojo fino liriko ni kakšna rahločutna dama v klubu kadilcev ideološkega opija.« (Str. 37.)

Milena Šoukal je bila rojena 17. februarja 1922 v Brežicah kot šesti otrok občinskega tajnika Ivana Dobrška in njegove žene Terezije. Osnovno in meščansko šolo ter Državno učiteljsko šolo je obiskovala v Ljubljani, kjer je maturirala 1944. Nekaj časa je delala kot učiteljica na Pijavi Gorici pri Ljubljani, ob koncu druge svetovne vojne, v maju 1945, je z begunci odšla na Koroško (Vetrinj), od tam v Judenburg, kjer je nekaj časa učila v begunski šoli, kasneje pa v taborišče Trofaiach.

V Judenburgu se je poročila z Jeromom Šoukalom, bivšim oficirjem Jugoslovanske armade. Odšla je v ZDA, v Chicago, kjer so se rodili štiri sinovi, Jerom, Franci, Matjaž in Jurij. Zaposlila se je v trgovski hiši Sears and Roebuck. V Chicagu je bila nekaj časa učiteljica slovenskega srednješolskega tečaja pri izseljenski skupnosti Sv. Štefan. Zdaj živi v Munfordwillu (Kentucky).

Pesmi je začela pisati na učiteljišču kot članica literarnega krožka, v katerem sta bila tudi Zorko Simčič in Bojan Štih. V tem času je tudi pela v tercetu sester Dobrškovih na ljubljanskem radiu (1943–45). Po prihodu v ZDA in po ustanovitvi Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu, ki je povezovala kulturne ustvarjalce politične emigracije, je postala stalna sodelavka literarne revije *Meddobje*, *Koledarja* (Zbornika) *Svobodne Slovenije*, *Vrednot*. S prevodi v angleščino je bila njena poezija predstavljena v glasilu trgovske hiše Sears and Roebuck (*Parent News*). (Glej: Antologija slovenskega zdomskega pesništva, str. 266–267.)

Poezija Milene Šoukal je intimno izpovedna poezija, ki tuđi tedaj, ko vsebuje prvine objektivnega dogajanja v času in prostoru pesničinega življenja, ostaja v svojem izrazu prepesnjena v metafore, ki njenim verzom odvezemajo neposrednost sporočila.

Del pesničine poetike je mogoče razbrati v pesmi *Beli golob* (Zbornik *Svobodne Slovenije* 1963, 251):

Ne morem, res ne morem
sprejeti trpke misli vase –
preveč bi v sebi morala razdreti sna.

V roké izliva se trepet srca:
v vročičnem begu
misel se podi v rdeče sonce na obzorju.

V obeh verzih izstopata dva od pglavitnih elementov poezije Milene Šoukal: *sen* in *srce*, odsev privida, iluzije, sanjske podobe, ki je pogosto mračna in divja, ter nemir srca, trepet, strah, ki ovira pot razumu in je v pesničini poetični besedi verjetno najmočnejše gibalno, čeprav v njenem pesniškem opusu ne najdemo mnogo izrazitih ljubezenskih pesmi.

V svoji zgodnji poeziji je pesnica neposrednejša v izpovedovanju bivanjske stiske (v pesmih Grenki cvet, Odmev, Obup, Tveganje in Vsak dan odhod, ZSS 1963), negotovosti, želje po ljubezni, a tudi sodobne alienativne teme, izostrene v kratki, dinamični formi in v artistično izbranem jeziku, ki zrcali impresionistični in deloma ekspresionistični vpliv.

V celoti pesničino literarno ustvarjanje najbolje predstavlja izbor poezije v zbirki *Pesmi*. Zbirko uvaja motto Beležka v arhivu (Fort Wilkins, v avgustu 1964) in govori o smrti lepega dekleta, po katerem je jezero dobilo svoje ime. Po tej poetični podobi je poimenovan tudi prvi ciklus pesmi *Podedovano ime*. Ciklus vsebuje predvsem tematiko narave; podobe narave so tukaj pesniško gradivo za izpovedovanje strasti, razpetosti med življenjem in smrtjo (dramatična podoba slapa v kratki pesniški formi, v štirih kiticah z neenakim številom verzov). Pesničin subjekt se v občutju časovnega iztekanja identificira s padajočim in s tem umirajočim slapom («v utrinkih izgoreva / pohlep življenja») in v poanti izrazi svoj kredo: »Nočem umreti kakor kaplja«. Pesničin pogled na življenje se opredeli za intenzivno doživljanje sveta in narave, v kateri najde metaforiko za intimno doživljanje in s tem tudi za oblikovanje svoje pesniške govorice.

V tem ciklusu je tudi v njeni poeziji sicer redka pesem s socialno tematiko; pogled pesniške misli pa je zazrt v bivanjsko stisko in je izražen s sunkovito, zgoščeno in dramatično, morda celo patetično pesniško govorico («Pod skrivljenimi loki / zabili so se v tla»), ko oblikuje podobo rudarjev in njihovih žen v loku življenja med nočjo in dnevom, med časom brez pesmi in samoto. Pesem govori o odtujenem delu in o razčlovečujočem življenjskem utripu rudarjeve družine – o temi, ki je pogosta v književnosti izseljenskih ustvarjalcev, a redka v poeziji Milene Šoukal.

Že v naslednji pesmi (*Zaznava*) je pesnica spet naklonjena metafori narave (skrivljena drevesa, zavijanje volka v gozdu), ob kateri razvije misel o občutljivi razpetosti med neustavljivo slo iskanja in razočaranjem, ki ga prinaša resničnost («v jutru z izginotjem sanj»), v sklepnem delu pesmi, ki je neke vrste stalni končni formant verzne zgradbe, poudarja soočenje vznemirjenega čustvovanja z glasom budnosti in radoživosti, kar je znak vitalnosti človeškega spopada s svetom.

Etična občutljivost v poezijo Milene Šoukal je sicer močno zastrta z metaforično konstrukcijo, a kljub temu razvidna v vseh vsebinskih komponentah; tako tudi v pesmi *Nevihita*: pesem je prej ko ne impresivna slika dogajanja v naravi (model Župančičeve pesmi), ki predstavlja uvodni del pesniškega besedila («V globeli zrak / prevpiti hoče / mrmranja / jeznih senc»), ki se prevesi v lok občutja obupanosti («Iz trav cveti / obup / prekletstva kaznovanih»). Nosilne besede, ki pojasnjujejo tematsko pobudo za pesniško sporočilo – beseda *globel*, kjer se dogaja nevarna nevihta in njene posledice, ter beseda *kaznovati*, ki izpričuje temo povojnega poboja domobrancev;

metafora nevihte daje verzom estetsko učinkovito – dramatično podobo in jih na videz odmakne od teme, ki je pogosti predmet zdomske poezije, zaradi zastrtosti in posrednosti pa tema dobi globljo razsežnost intimne pretresenosti.

Tudi pesem *Spoznanje se v oblikovnem pogledu navezuje na prejšnje besedilo: prvine narave vsebujejo simboliko, ki jo potencira ritmična podoba verza, kar še slikoviteje poudarja dogajanje v naravi. Nakazani rahli premiki (počasno padanje sonca, – se tihotapi med nasadi, rosa se spoji z vekami v širokem loku senc) označujejo iskanje, prehajanje iz slutnje v spoznanje, ki vodi v ugaslost in praznino (»ko bodo ugasnile luči, / bom prazna / kot studenec v suši«). Pesem ima tipični kompozicijski vzorec: dramatična situacija v naravi se oblikuje v metaforo pesničinega doživetja in končnega spoznanja. Le-to se izraža v občutljivem gibanju svetlobe, v domala romantični pokrajini zahajajočega sonca, mladike v širokem loku senc, ki sluti praznino prihodnosti.*

V depresivnem molu poezije Milene Šoukalove zveni tudi pesem *Strta perut*. Tu je bolečina izražena z neposrednejšo pesniško govorico. Subjekt teži k dialogu »z jatami na obzorju«, pri tem pa izpoveduje čustveno prizadetost in krčevite bolečine, ki nazadnje – v poanti – prehajajo v izbruh sovražnosti in razpetosti med *dnom* in *vrhom* bivanja.

Osamljenost, strah, molk in smrt so pogoste pomenske prvine v zbirki, tudi v pesmi *Izgoreli spomin*. Pesem je izoblikovana v značilni tridelni kompoziciji: prvi del (zasnova) predstavlja podobo narave, drugi del (osnovna ideja) predstavlja metaforo upanja, dvoma, razdvojenosti, stiske, ki se razreši, odpre v tretjem delu (poanta), v končni, največkrat razpoložensko padajoči akcent eksistenčnega vprašanja (»kaj treba ji je še živeti«). Notranja dinamika pesmi je stopnjujoča se, v upočasnjem ritmu prehajajoča od odpuščanja k strahu in osamljenosti, izraženi z metaforo gozda.

Utripanje časa v pesmi ustvarja napetost, nevarno igro, ki se ne more izmakniti nepremagljivi privlačnosti končnega (»zaganja večča se k svetlobi, / z ekstazo smrti se podaja«).

Simbolika narave je značilna tudi za pesem *Povratak*: depresivnost občutja povezujejo podobe prostora – tal, neba, prepada, obrežja z valovi, globine, ki pogoltne vse človeške stiske in muke, povezane z željami po mirnem življenju. V pesmi pa – kot v značilnem miselnem vzorcu pesniškega subjekta – obstaja tudi močna sila, ki črpa življenjske sokove iz »hrasta v bregu«, s tem pa spodmika trdnost tal, prostora, v katerem biva, in želje po polnem življenju so izgubljene. Dramatično stopnjevanje poetične podobe je tukaj še posebej poudarjeno z ekspresionističnimi prvini – z močnimi barvami in z izrazitimi pridevniki (rdeči pljunek, valovi z zelenkastimi očmi, požrešnost globin).

Prvi cikel zbirke se konča s pesmijo *Epilog*, ki se vsebinsko navezuje na *Pododovano ime* (naslov cikla); pesem je izrazno intenzivna, vendar posredna, skrivnostna v izrekanju spoznanja o nujnosti »besed spočetja«, torej pesniškega dejanja ubesedenja misli, ki so (po pesničinem občutju) sicer okrnjene, nejasne in se rojevajo mukoma in neizoblikovano na poti od doživljanja k izpovedi:

Rdeča je samo širina
traku v premočenih laseh,
v njih žvižg vetrov
prebira strune,
napenja usta
ob prevzemu zven
podedovanega imena.

Kot v vsem ciklu ima tudi tu narava temeljno predstavno funkcijo. Z njo pesnica ustvarja podobo svojega ambivalentnega bivanjskega občutja, ki niha med molkom in besedo (poezije), med silovito željo po življenju na eni strani ter tesnobo in krutostjo sveta na drugi strani.

V ciklu Odmevi, ki je osrednji in najobsežnejši splet pesmi v zbirki, ni izrazite tematske zaokroženosti. Pesmi tvorijo vsebinski lok od vprašanj pesniškega ustvarjanja (»Besede so jetnice ust«) v pesmi Izbrani prod, do pesnitve o mrtvi materi Pisma 1-13, ki v bistvu pripovedujejo o usodi razseljene družine.

Pesniška govorica prve pesmi temelji na prelivanju zvokov, ki najprej pomenijo besede narave (vetrovi, žejni klic cikad, vročica iz zemlje), nato se podoba spremeni: predstavlja bivanjsko stisko, dramatični konflikt, ki se vedno jasneje izraža v čisti pesniški formi, se artistično uresniči in osamosvoji.

Za večji del ciklusa so spet značilni prehodi od metaforike narave k miselnim podobam pesniškega razpoloženja, ki se pogosto kaže v svojevrstnih povezavah bivanja in gibanja, trajanja in stanja navzven in navznoter nihajočega sveta.

Na tak način pesem sporoča subjektivno negotovost, trpnost in občutljivost v svetu:

V sebi nosim krik naveličane zemljé,
trkanje težkih kapelj ob korenine,
muko drobnih minut, ki ne morejo
vsrkati vase preobilja dežja.
V odprte roké lovim padajočo objest,
da bi ne videla upora nasičenih tal.

Podobno varianto pesniškega izraza predstavlja pesem z naslovom Odsevi iz neraziskanega sveta. Posebej poudarjeni element vtisa izpričujejo igre barv (»fantastične barve«), obrisov, podob s poševno svetlobo, ki dajejo življenjskemu pogledu pesniškega subjekta zloveščo, mračno vsebino. Pesem je zaradi tega polna notranje tesnobe, hotenja, upanja, želje (»ujeti bežečo nit«), a iluzije se takoj razsujejo, cvetovi se spremenijo v lobanje, svetloba pa se prevesi v temo. Kljub mračnosti pa pesem ni zgolj depresivna – v njej vibrira energija iskanja, odstiranja neznanega, predvsem tudi spraševanja po resnični podobi življenja.

Sicer redko izraženo témo ljubezni je mogoče najti v ciklu Štiri pesmi; ljubezen je povezana z osamljenostjo (»Joj, kako te zebe / prav v korenini ...«) v preračunljivem svetu, v katerem pesničin subjekt ne more biti drugega kot tujec, z mislijo na pozabljeni svet nekje drugje, kjer je »cvet žuželki široko odprt, / tam se uživa razkošje minut«.

Stalnici pesniškega občutja, otožnost in samoto, upesnjuje tudi besedilo Pomisliš

kdaj ..., v katerem je pesnica pomirjena s svojo tujostjo in z rahlo ironijo ali celo resignacijo (»tako mimogrede«) nakazuje željo po zblížanju s komerkoli. Zadnja od *Štirih pesmi*, ki je po tridelni zgradbi podobna drugim, je po svojem notranjem ritmu zelo svojevrstna: njen zasekani ritem z izpuščajem pomožnih glagolov spominja na Kosovelov verz:

Na obodu Severnica.

Mrzla misel pred krikom groze:

Na kolena! – Prihaja!

Črna ptica.

Pesem je v bistvu scenski prizor, tematsko povezan s pobojem domobrancev, a ga je pesnica razbremenila obtožujoče tendence ter ga umetniško preoblikovala kot samosvojo podobo grozeče, dokončne akcije nasilja samega zase. Pesniški subjekt govori v stanju med praznino in mrakom, v stanju brez izhoda, brez možnosti umika, med Severnico in črno ptico. To je zgoščena, pesniško izjemno učinkovita podoba smrti s kozmično razsežnostjo.

Prelamljajoča se perspektiva impresivnosti in ekspresivnosti se kaže tudi v naslednjih cikličkih zbirke: več impresije je v pesmi *Iz prerije*, pesniške podobe kraja ob močvirju, zrasle iz spomina, v katerem se je izgubil duh po šipku, lepota pokrajine pa je ostala nespremenjena v svojem gibanju (»vodne trave,/ ko veter poljubi jim glave,/ se pripognejo do vodé«).

Tudi pesem *Poldan* izbere podobo poetične narave, v kateri so poudarjeni svetlobni odtenki, odmevi glasov, nihanje časa; v opoldansko razpoloženje vstopijo otroci s piščalmi (»v naročju tiščijo vriske piščali«), poanta pa se prevesi v izpoved ustvarjalne stiske, ki »tonom iz notranjosti« ne dovoli uživati slasti življenja, ustvarjanja v besedi.

V drugem delu iste pesmi se pesničin čas premakne v tragično nesoglasje med »mlečnobelim viškom dneva«, med »razkošjem na robu pokopanih dni« in med strahom in žalostjo, s katerima pesniški subjekt pričakuje sonce in otroka v sebi. Pesem odkriva nenavadno duševno stanje, razpetost med lepoto in radoživostjo ter nepremagljivo stisko, ki je v dvojni naravi pesničinega gledanja: vsa svetloba trenutka ne more odzvati spomina na grozo odtekajočega časa.

Pesmi *Na avtobusni postaji* in *Nočna balada* sta razpoloženski; posebno prva je oblikovana kot trenutna scena s pripovednim dogajanjem pred odhodom na potovanje. Pesniški krokí predstavlja pesem *Fotografija* (»v šestdesetinki sekunde«), v kateri so zajete prvine časa, spomina in iluzije, ki pomaga živeti.

Čeprav besedo spomin pesnica razmeroma redko uporablja v neposrednem pomenu, se pojmi *davina*, *preteklost*, *nekdanjost* vedno pojavljajo kot nekaj idealiziranega v nasprotju z *danostjo*, *sedanjostjo*, *tukajšnjostjo*. Toda tudi ob pojem *preteklosti* se veže strah (pesem *Strah*), kajti s podobo *preteklosti* se vrača tudi temna stran spominov.

V pesmi *Pričakovanje* se – kot že večkrat – oblikuje misel na ustvarjalno stisko, na razmerje zahtevajočih besed in molka, nejasnih misli, ko misel sili na dan kot »napestost v struni« in bi se rada razkričala v najsilnejši fortissimo, pa ji molk tega ne dovoli.

Ustvarjalna muka se v pesničinem delu kaže tudi v krčevitem iskanju ustreznega izraza, kar včasih vodi v artizem in hermetičnost. Pogosto pa je prav krčevitost njene pesniške govorice razlog za notranjo napetost verza, za njegovo energijo in za čar skrivnostnosti, ki je pesnica nikoli ne razvrednoti s površinskimi zvočnimi ali drugačnimi tehničnimi efekti.

Umirjenejša forma se kaže v ciklusu trinajstih pesmi Pisma, posvečenih umrli slepi materi. Pesnitev je sestavljena iz trinajstih pesmi, ki so oštevilčene in obsegajo od enega verza (št.1) do trinajst verzov (št. 13). Pesnitev ima svojo zgodbo: to je povest o umiranju srca, o slepoti, ki jo starka premaguje s palico za oporo v »borbi z vetrom, ki se razvija v vihar«, o »golobih, ki jih je strah modrine neba«, o jezi, o ukradenem snu, o jati spominov in predvsem o samoti:

Vem: to je samota
s prejo časa v rokah,
s suhim prstom
preko usten kažoča.

Materina pripoved se izteka v posebno stanje duha, v katerem išče moč in oporo v pogledu na cerkvene okenske slike in na poglede svetnikov, uprte v nebo. Zadnja pesem cikla govori o smrti, o »splašenosti časa«, ko bo vse obstalo. Trinajsta pesem Pisem predstavlja molitev, misel na onostranstvo, ki je ni mogoče domisliti (»Razdalje že od takrat ne poznam, / ko sem prenehala meriti / srečo po velikosti ...«).

Pesnitev Pisma izstopa po svoji preprostosti v izrazu, v katerem so značilne nekatere ljudske prvine, ki v sobesedju zvenijo kot poplemeniteni artizem (»O, bitje sredi noči:/ opolnoči« ... »ukradli ste mi srce«), opazna je pogostejša raba rime (dir-mir, oči-poti, greh-tleh), ki pa tudi tu ne utesnjuje svobodnega verza in čustvene dramatičnosti in intimnosti, kar daje pesnitvi posebno vrednost. To je pretresljiva, izjemna pesniška umetnina tako v vsebinskem kot v oblikovnem pogledu, ob tem pa tudi tematska posebnost v sodobni slovenski poeziji.

Za zadnji ciklus zbirke (Zaprta vrata) je značilen odmik od prvin, ki predstavljajo temeljno pesniško gradivo velikega dela poezije Milene Šoukal, od podob narave. Svet, ki ga pesnica izpoveduje v tem ciklu, je izgubil skrivnostno prvinskost in je postal neposrednejši, manj radikalen in iskan v besedi in v misli. To je urbani svet, kjer se »vrata zapirajo«, »usta so boleče zaklenjena«, »besede padajo v naročje teme«, kot sporočajo verzi v pesmi Bliski na sivem podnožju neba.

Naravo so zamenjale »izpraznjene ceste«, »žarki signalnih luči«, »zagrnjena okna«, urbano velemestno okolje, prostor odtujenosti in sprijaznjenosti, resignacije. Občutja in čustva zamenjajo spoznanja (»Enakomerno nihanje časa, / Treba je misliti na jutrišnji dan«). Poti k spominom ni več, pesničina misel se usmerja v nedoločno prihodnost. Tako je pesem Pripev daljav vabečih cest sklenila z verzi:

Očem nič več ni do utvare sna –
le v deležu razblinjenih podob
svetlikajo se še odsevi.

Pesnica se z zadnjim ciklom zavestno odmika od intimnega hrepenenja in iskanja v razsežnostih svoje občutljive narave. V jedru njene misli je spoznanje o trdi,

izpraznjeni vsakdanjosti. To potrjuje pesem V prstenosivo gmoto pada misel, ki kaže tudi pesničino voljo po premagovanju molka v plodnem času jeseni.

Zavest o ustvarjalnem hotenju ostaja živa tudi po izidu pesničine edine pesniške zbirke: pesnica še naprej in stalno objavlja v literarni reviji Meddobje in v sedemdesetih letih nadaljuje z novo razvojno fazo, v kateri njena poezija ni več tako tematsko enovita kot v najplodnejši dobi, predstavlja pa zrelo, umirjeno in manj dinamično poezijo, ki se pogosto bliža pripovednemu pesnjenju (dolgemu verzu, pesnitvi).

Primer je pesnitev Mirijam od Zlate skale, ki pripoveduje o hoji po jesenski pokrajini, ko pesnici dozori misli o spoznanju, da izgublja prijatelje. Prisluškuje svoji notranjosti in zdi se, da je sprijaznjena tudi s tem, zavedajoč se, da ni mogoče »raziskovati megle«, »sesajoč vase skrivnost / smrti pod belim / javorom«.

Spraševanje po bistvenih skrivnostih življenja tudi poslej ostane ena izmed pomembnih pobud pesničinega ustvarjanja. Tako pesem Prerokba v odsekanem snu predstavlja podobo trpljenja, smrtnega boja in nasilja, pred katerim beži in se sprašuje, kaj je življenje (»Odmiranje v sebi ... prelivanje v davnino ...«), dogodek, o katerem sanja, pa je povezan s temeljno podobo iz preteklosti, z »zastrupljenim osnutkom, ko so se bratje vrgli pred noge smrti, da bi rešili dom pred uničenjem«.

V po-zbirkinem obdobju simbolika narave ne pomeni več izzivalnega nasprotja med hotenjem in resničnostjo. Umirjenost je pesnici prinesla tudi optimističnejši, svetlejši pogled: v pesmi Nizek je svet v kotanji simbolika »mojega belega javorja« pomeni lepoto, moč in premagovanje obupa, varnost, ljubezen in začetek življenja. Pesničin ideal je vračanje v ustvarjanje, iskanje novega, »čiste sreče, / ko da še nisem videla bede / z očmi, zreli mi za smrt«.

V verzih pesnica zdaj deloma opušča interpunkcijo, jih s tem poenostavlja in umirja, kar ustreza pesničini misli in njeni zazrtosti v neskončnost:

Izniči me v radosti
za zarjo večera
dolgega pred trenutkom
prebujenim v večnost. (Meddobje XVI, 1, 2 – 1978)

Pesnica Milena Šoukal se v svojem ustvarjanju kaže kot subtilna, strastna raziskovalka človeškega duha in čustvovanja, iščoča oblikovalka besede in pesniške podobe v njeni estetski in doživljajski funkciji, skrivnostni dramatičnosti in harmoničnem zvenu.

LITERATURA

Milena ŠOUKAL: *Pesmi*. Buenos Aires: SKA, 1969.

BIBLIOGRAFIJA

Jože POGAČNIK, *Slovensko zamejsko in zdonsko slovstvo* (Trst, 1972), 76.

Antologija slovenskega zdonskega pesništva (Buenos Aires: SKA, 1980).

France PAPEŽ, *Slovensko zdonsko pesništvo*, Antologija slovenskega zdonskega pesništva, 1980, 5–13, Biografski podatki 266–267.

Besede so ostale kot semena: antologija (Ljubljana, 1990), 37 (I. Grdina: Problem slovenskega izseljenstva ...).

To drevo na tujem raste: antologija (Ljubljana, 1990), 163.

SUMMARY

The poetry of Milena Šoukal is intimate, confessional poetry, which, even when conveying elements of objectively observed events in time and space, remains poetically transformed in metaphors that serve to remove the directness of the message from its verses. In her early poetry she is more direct, but becomes with the publication of her poetry collection more abstract and evinces a veiled figure; usually this is accomplished with imagery from nature, which represents the strongest source of her poetic images. Most recently Šoukal's poetry has become tranquil both in content and form: she has become more optimistic and, using new poetic elements close to epic poetry, declares a perception of the path to infinity. Milena Šoukal as a poet is a sensitive and passionate analyst of the human spirit and of feelings in one's most vulnerable position; she is a probing creator of verse and poetic figure in her aesthetic and experiential effectiveness, mysterious dramaticity, and harmonious resonance.

8 Delovna je pripovednega dela in njegovo vplivanje na bitaka je tudi rezultat sistematičnosti umetniške zavesti. To pomeni, da se avtor umetniškega dela zavestno odloča o tem, katere prvine in v kakšnem medsebojnem razmerju bodo pripovedno delo sestavljale. To dejstvo nam daje, če se z njim seveda strinjamo, vsa pravico umetniško delo razstaviti na elemente njegovega sestava in tako ugotoviti, kako deluje.

1 Obsežen del pripovednega opusa Petra Božiča je strukturalno tak, da je v ospredju ena oseba, in sicer oseba, ki izrazito doživlja bivajstvo vsako. Brvanjska stiska, zaznamovano s pripadnostjo človeškemu rodu in odlojenost pri svoji motivno-tematsko raven Božičeve pripovedne proze od pripovedi *Belj tal* (1954) pa vsaj do pripovedi *Jaz sem ubil Anito* (1972). Korpus, ki je osnova tej raziskavi, obsega pripovedi *Belj tal* (1954), *Človek in semena* (1956), *Irven* (1963), *Na robu svetlobe* (1968) in *Jaz sem ubil Anito* (1972). Pri tej priložnosti je potrebno opozoriti, da bi izposlavili dialektiko Božičevega akterja in aktriske ravni v korpusu kot celoti, ob tem pa posebno Božičevo urejenost aktriske ravni v posameznih pripovedih in njen vpliv na idejno raven pripovedi in korpusa. Obsega pripovedi, v katerih najprej glavna oseba v predmetnih sebah v vrnjena pu odpadnem listju v predmetnih baržah (*Belj tal*), in tistih, ki segajo daleč v morje (*Človek in semena*), v samoti močvirij zvonjega prožvetja, do listja, kjer se v bespu ta ista oseba naseli stredi zavolencev v pahitirjenu klniki (Irven) in tistih, kjer stedi izločencev krotko spozna svojo usodno napako v moralni oporečnosti in potlačevalskosti, na vsaki, katere je sedila in ocejaje vta, na osnovi